

1. Kun Joseph decepit, fuerit. H.C. Matth. 1, 18.
2. De Immanuele Matth. 1, 18-23.
De edes ⁱⁿ 1 Joh 11, 2.
3. De amictu baptista Matth. 3, 4. Mr. 1, 6
4. De uchi baptista Mt 3, 4. Mr. 1, 6
5. Cantar sup monte Mt. 5, 14.
6. De bedonis ⁱⁿ cura eleemosynar. Mt. 6, 2
7. Proton ⁱⁿ Anush. Vanitas. Mt. XV, 9.
8. De signis temporum observandis Mt. 16, 1-4
9. De curis Petri & Karp. Mt. 16, 13-19. Meng.
10. Tu & filij d. uentur. Mt. 16, 16.
11. De claris luc. Mt. 16, 19.
12. De ueritate Chr. solus & luy. Mt. 16, 19
13. De ^{Parabola} de drachinis & s. solutus Mt. 17, 24
14. Sanguis de offerentijs u. inna. Mt. 23, 1-16
15. Vol. d. congregatum uolentes Mt. 23, 37.
16. Chichitubul. De hac conu. Epti Mt. 24, 14.
17. De ot dazio d. Mt. 24, 28
18. Ager sanguinis Mt. 27, 3-11.
19. Tumba seruatoris. Mt. 27, 60
20. De Ant. Judaeorum. Mt. 28, 1. Mr. 16, 2.
21. De curis mortuorum & claris sanctis. Mr. 6, 13. Jui. V, 14
22. De incarnationis mysterio Luc. 1, 35
23. De Maria d. i. preservata.
24. De nocte Iesu. Luc. 2, 21
25. De uentis absp. pentecostis Luc. 7, 47, 48
26. opob. egypti Luc. 8, 13
27. d. curis Sabothica Luc. XV.
28. De Mamona mystica Luc. XVI, 9
29. De ⁱⁿ d. Luc. 16, 9
30. Luc. 16, 9
31. De laerionis d. Luc. XIX, 41.
32. ⁱⁿ gladius accumb. Luc. 22, 38

00
R

26 27
L. B. V.
ΠΡΟΣΚΑΙΡΟΥΣ

Sive ad

Tempus credentes,

ex *Luc. VIII, 13.*

PRÆSIDE

VIRO

Magnifico, Amplissimo ac Summe-Reverendo

JO. FRIDERICO MAYERO,

S. Theol. D. & Prof. Ord. Facultatis

Theol. Pro-Decano, Alumnorum Electo-
ralium Ephoro & Templi OO. Sanctorum

Præpos Substituto,

Solenni Eruditorum Examini

D. XXII. April. A. O. R. M DC LXXXVI.

subjiciet

BALTHASAR SCHROEDER,

Anclam, Pomeranus.

In Auditorio Majori.

WITTEBERGÆ,

Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

1701.

INSTITUTIONS

OF THE

ROYAL

ACADEMY OF SCIENCES

AND ARTS

OF BERLIN

1774

Jesu fortunante!

CAP. I.

S. I.

Erba, in quæ præsentî Dissertatione commentabimur, apud Lucam habes c. VIII. v. 13. οἱ δὲ ἔπι τῆς πέτρας, οἱ ὄσαν ἀκύνωσι, μετὰ χαρῆς δέχονται τὸν λόγον: καὶ ἔτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρῶν πτενύσονται καὶ ἐν καιρῶν πειρασμῶν ἀφίστανται. *Quæ* Erasmus Rotterodamus in Latinum idioma ita vertit:

Nam qui super petram, ii sunt, qui quum audierint, cum gaudio suscipiunt sermonem & hi radices non habent, qui ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt.

Subjectum Dissertationis nostræ sunt οἱ πρὸς καιρῶν πτενύσονται, cujus explicationi hoc caput destinavimus.

S. II. Occurrit primum omnium particula πρὸς, quæ præpositionibus, ceu Grammaticis illiusmodi vocantur, annumerari solet, & diversis junctâ casibus diversum quoque sortitur significatum. Modo namque adsciscit Accusativum, modo Genitivum regit, modo Dativum amplecti-

plectitur, in quibus etiam notionem mutat & interdum ad significat, interdum pro κατά aduersus sumitur &c. quæ hic non coacervamus, sed ex Lexicographis haurienda ducimus,

§. III. Ceterum & attendenda nobis erit altera vox, *καιρός*; ubi non omittere debemus, quam faciunt Philologi, differentiam inter *καιρός* & *χρόνος*; qua *χρόνος* μήκος ἔστι, *καιρός* ἐνκαιρία i. e. *χρόνος* est spatium temporis, *καιρός* est opportunitas; quemadmodum *Severianus* loquitur apud *Job. Caspar. Suicer.* in thesaur. Ecclesiastico, opere plusquam 20. annorum spatio collecto, ceu ipse author id testatur in præfat. ad lectorem, sub V. *χρόνος* pag. 1561. b. Huc faciunt, quæ idem *Suicerus* l. cit. ex aliis quoque Scriptoribus allegavit. Sic autem pergit, *Casarius quest. XXXV. p. 66.* ἕτερον μὲν χρόνος, ἕτερον δὲ καιρός. τὸ μὲν γὰρ μήκος ὑπέχει σημαίνον, τὸ δὲ ἐνκαιρία. ἢ γὰρ Παυλὸς χρόνος ἐπίση ἀμύτη καὶ τευχητή, ἀλλὰ καιρός, ἢ δὲ χρόνος ἡμαί τιν ἑσάν, ἀλλὰ καιρός. aliud quid *χρόνος*, aliud vero *καιρός*. Illud namque spatium, hoc vero opportunitatem denotat. Non enim dicimus *χρόνος* instat messis vel vindemis, sed *καιρός*, neque dicimus *χρόνος* est ducendi puellam, sed *καιρός* *Olympiodorus* ad vers. 1. cap. III. Ecclesiastæ pag. 617. *χρόνος* μὲν ἔστι τὸ ἡμέτερον, καὶ ὁ περάσεται τ. καιρός δὲ, ὁ ὀπίσθηται τῆς ἐργασίας *χρόνος*, ὥστε ὁ μὲν χρόνος καὶ καιρός εἶναι δύναται. ὁ δὲ καιρός ἢ χρόνος, ἀλλὰ ἐνκαιρία τὸ περὶ τοῦτο ἐν χρόνῳ γινώσκῃ. *χρόνος* quidem est spatium illud, in quo fit aliquid: *καιρός* verò est opportunum tempus aliquid faciendi. Potest itaque *χρόνος* quidem etiam *καιρός* esse. *καιρός* verò non est *χρόνος*, sed opportunitas temporis in rebus peragendis, quæ fit in tempore. Quæ ipsa vocum harum distinctio in lacris non plane videtur prætermissa: ipse

iple namque divus gentium Præco Pãulus Tit. 1. 3. Deum dicit manifestasse hominibus opera prædicationis mysteria sacratissima & sermonem cœlestem *ιδίους καιροῖς* i. e. illis ipsis temporibus, quæ sibi videbantur aptissima, & divinæ sapientiæ potissimum congruebant. In quam sententiam idem ille Doct̃or alibi quoq; scribit, & tempus Novi Testamenti, quo omnis donorum divinorum gratiæq; sacri Flaminis copia fidelibus concessa est, vocat II. Cor. VI. 2. *καιρὸν δευτέρου, καιρὸν εὐαγγελισθέντος*, quorum solidiorem explicationem suppeditat de veterioribus *Oecumenius* ad citat, locum Pauli p. 529. *Καὶ πάλιν φησὶ ὁ εὐαγγελισθῆναι καιροῦ καὶ ἡμετέρας τῆς σωτηρίας: ἢ τῆς δωρεᾶς, ἢ τῆς χάριτος. Ὁ νῦν φησὶν ὑπάρχων καιρὸς, ἐν ᾧ ἀμαρτημάτων μὲν ἄφεσις παρέκκεται, ἢ δὲ δικαιοσύνη δωρεᾶν δίδεται:* Et quodnam est tempus acceptum, & dies salutis? dies doni & gratiæ. Tempus præsens, inquit, in quo peccatorum quidem proposita est remissio, justitia verò ex gratia confertur.

§. IV. Addendum quoque erit vocabulum ultimum *πιστεῖν*, quod plerisque norionum interpretibus *credere* notat, ita tamen ut certam fiduciam aut confidentiam inferat, quod conferenti sacros fontes cuilibet evadet satis manifestum. *ἐπίστευσεν Ἀβραάμ τῷ θεῷ* i. e. credidit Abraham Deo; ubi Johannes Drusius, Professor olim S. litterarum Franckeranus, non male ellipsin statuit particulæ *in* ut Apostolus in Deum credidisse Abrahamum doceat, quod ipsi demum tantos fructus attulit & in justitiam est reputatum. Alioquin & Dæmonia credere Deo dicuntur, quod ille unus sit, sapiens, omnipotens, misericors Jac. II. 19. sed fide ista nil proficiunt, potius contremiscunt, & vinculis nunquam interrumpendis manent divino jussu impedita

in tartareis sedibus. Sic crediderunt quoque homines V. foederis plus vice simplici angelorum apparitionibus & revelationibus, quid autem inde commodi ad istos redundavit? potius ultorem atque vindicem acerrimum experti essent Deum, si credere angelis & in angelos eadem censuissent; cum hanc potissimum gloriam sibi uni reservare voluit Es. XLII. 8. & mala ipsi eventura minitetur, qui in homine fiduciam ponat, aut ulli creaturae confidat. Quam phrasium distinctionem, etiam si notionem spectas, credere Deo, & in Deum more suo, id est, solide ad nostram explicat astructam modo sententiam B. Danbavu. in P. IV. Catechismus Milch p. 150.

Credo Deo. Ich glaube demselbigen Gott/ das ist/ ich gebe seinen Worten Beyfall. Ich bins gewiß/ daß es wahr sey/ was Gott dräuet/ sagt und zusagt/ denn er ist ein wahrhaftiger Gott/ der nicht lügen kan. Trau ich einem redlichen Biedermann/ warum nicht vielmehr Gott im Himmel? ein Kind glaubt seinen Eltern/ wann sie ihm auch die aller wunderbahrllichsten/ unerhörtesten/ ungläublichsten/ ungercimtesten Dinge fürsagen/ warumb solte ich denn auch Gott nicht glauben? ist aber noch nicht genug/ denn auf solche Weise glauben die Teuffel all --- solchen Glauben hatte auch der verzweiffelnde Spira, darumb folget ferner:

Credo in Deum. Ich glaube an oder in Gott e wie dort die Niniviter/ von welchen geschrieben steht: die Leute zu Ninive glaubten an Gott/ und die Jünger Christi/ zu welchen unser Heyland spricht: glaubet ihr an Gott/ so glaubet ihr auch an mich: heist dero

267.

derowegen/ ich glaube an oder in Gott/ eben so viel/
als/ ich verlaß mich auff Gott/ als auff eine sichere
Freyheit und Grund- Fest/ auf das endliche Ziel meines
Glaubens/ ich bau ein Schloß auf ihn/ ich bestehē dar-
auff ohne Wancken/ ich vertrau seinem Wort/ Befehl
und Verheißung/ auff welche Art und Weise auff keine
Creatur zu bauen ist. --- Darumb wir auch nicht
sagen: ich glaube an eine Christliche Kirche/ denn das
Wort in/ Δ stehet Gott alleine zu/ ob wohl ein einzi-
ger Einwurff kan gebracht werden aus dem alten Te-
stament/ da gelesen wird: Das Volk fürchte den
Herrn/ und glaubte ihm und seinem Knecht Mose;
So ist doch ein einziger Ort/ und das Δ durch γ zu
erklären: nach der LXX. Griechischen von Sanct
Johanne in diesem Stück bewährten und angenomme-
nen Dolmetschung. &c.

§. V. At illos ipsos, quos divus Lucas per aliquot
vocabula denominaverat, uno recenset Matthæus c. XIII,
v. 21. & $\pi\epsilon\sigma\sigma\kappa\alpha\iota\epsilon\tau\epsilon\varsigma$, dicit; quod compositum est ex parti-
cula $\pi\epsilon\delta\varsigma$ & $\kappa\alpha\iota\epsilon\delta\varsigma$. Ceterum hic induit adverbii naturam
particula $\pi\epsilon\delta\varsigma$ & juncta substantivo $\kappa\alpha\iota\epsilon\delta\varsigma$ in adjectivum
transmutatur. Sic autem affecta & nulli circumstantia-
rum considerationi alligata notat quodvis instabile, cadu-
cum ac fluxum, & opponitur firmo; e.g. 2. Cor. IV. v. 18.
per $\pi\epsilon\delta\sigma\kappa\alpha\iota\epsilon\tau\epsilon\varsigma$ intelliguntur, quæ in mundo sunt & oculis
conspiciuntur nostris; aliquando peritura, adeoque oppo-
nuntur $\alpha\iota\omega\upsilon\iota\omicron\iota\varsigma$, quæ fide assequi oportet homines, æter-
num duraturis. Heb. XI. 25, $\alpha\pi\lambda\omicron\upsilon\sigma\iota\varsigma$ $\alpha\iota\mu\alpha\tau\iota\alpha$ $\pi\epsilon\delta\sigma\kappa\alpha\iota\epsilon\tau\epsilon\varsigma$
dicitur fructio peccati temporalis i. e. non sibi constans &
transitoria.

§. VI.

§. VI. Quinam ergo illi *πεσκαυοι*, in verbis Mat-
thæi? *Chrysoſtomus* definit apud *Heinf.* in *Aristarcho* p. 869,
ἢς τὰ σημεῖα ἐφείλετο ἢχ' αἱ προφητεῖαι ἢχ' αἱ διδασκαλίαι
quoscumque miracula attraxerant non Prophetia aut Doctri-
na. Sive ut *B. Danhavveri* ex *P. I. Hodom.* *Calvin.* *Spiritus*
p. 624. verbis diferti ſimus, qui ita iſtos nobis exhibet, *Simi-*
les ſolo petroſo, inquit, *qui verbum quidem accipiunt, Evange-*
lium laudant, dum nihil affectibus illorum gravius predica-
tur, ſed obiter tantum & ostentationis gratia, ſicut ſemen
inter medios lapides enatum profundiore radice deſcendit
ſolis aſtu adurit, & in ipſa herba extinguitur, non aſtu ſola-
ris vitio, qui prodeſt ſemini ad maturitatem, ſed radice deſe-
ctū, hi ſunt πεσκαυοι. Cui magnus noſter *Chevnitius*, quem
ipſi quoque Pontificii ſuſcipiunt, ceu patet ex colloquio cu-
jusdam Cardinalis cum *Brunſuiceniſium* Principum Legato
Tridenti habito, jam dudum præverat *Tom. I. Harmon.*
p. 649. *Sunt hi illi, qui verbum non tantum audiunt, ſed &*
illud ſuſcipiunt, idque non ſimpliciter, ſed cum gaudio: dum
ſcilicet aliorum ſuperſtitiones & impietates, non autem ſeiſos
taxari audiunt. Dum ergo nihil ipſorum affectibus contra-
rium aſſertur, verbum predicant, Evangelium commendant,
de fide loquuntur & ſplendide fructum pollicentur.

§. VII. *πεσκαυοι* itaque fides non eſt hypocritica,
ut *Calviniani* volunt, quo fucum atque veritatis faciem,
doctrinæ de decreto illo abſoluto toties proſtrata expu-
gnataque obtendant: quanquam analogice, ſique ſinem
ſpectes, ad iſtam referri poſſe nos non negemus, ſed vera,
gratiæ Dei & merito Chriſti confidens. Illa namque fides
hujus loci eſt, qua homo ſparſum ſemen inſigni cum gau-
dio recipit. Bene *Gregorius* homil. 15. in *Evangel.* apud
Cornel.

47.
Cornel. a Lapide in comment. in Matthæum p. 279. Petro-
sa terra non habuit humorem; quia hoc, quod germinave-
rat, ad fructum perseverantia non perduxit. Multi namque
cum verbum contra avaritiam audiunt, eandem avaritiam
desestantur, verum omnium contemptum laudant: sed mox,
ut viderit animus, quod concupiscat, obliviscitur, quod lauda-
bat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones
carnis non solum perpetrare non appetunt, sed etiam ob per-
petratas erubescunt: sed mox ut carnis species eorum oculis
apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac se adhuc ab ea nihil
sit contra hæc eadem desideria deliberatum: Et damnanda
agit, quæ quicquid egisse se meminit iam Et ipsa damnavit.
Sæpe etiam contra culpas compungimur Et tamen post sletum
ad easdem culpas redimus. Rem autem totam B. Baltha-
sar Meisnerus Anthropol. Dec. II. Dissp. XIX. p. m. 308. con-
ficit; Hic sermo est, (posteaquam præmississet verba ex Luc.
VIII. v. 13. de quibus nos h. 3. agimus) non de fide ficta, sed
vera, quoniam dicitur 1. ipsos verbum suscipere cum gaudio
2. ad tempus credere 3. tentari vel probari. Nemo autem
a Deo tentatur nisi fidelis 4. Recedere, sin autem vera fide
nunquam precliti fuissent, vane non recederent. Proinde
frivola est exceptio Polani, qui per rō credere intelligit non
fidem salvificam, sed duntaxat historicam seu simplicem assen-
sum. Etenim versu præced. 12. satis apparet, quo sensu rō
credere hic sumatur, quando dicitur: qui secus viam, hi sunt
qui audiunt, deinde venit diabolus ac tollit verbum de corde
eorum, ne credentes salvi fiant. hic certe sermo est de fide
salvifica, qua nempe quis salvus fit. Eodem autem sensu
accipitur versu sequenti. Confert enim eos, qui secus viam,
cum iis, qui super petram sunt Et eos non credere, eos autem
ad

ad tempus credere adfirmat. Qua igitur fide illi non credere, eadem hi ad tempus credere dicuntur, si comparatio legitima esse debeat. Ast illi dicuntur non credere fide salvifica. Ergo hi dicuntur credere fide salvifica. Et si de historica tantum $\pi\iota\sigma\tau\iota$ loqueretur Servator, annon & de iis, qui secus viam, & qui inter spinas consistunt, dici posset, quod crederent; quos tamen Christus credere negat? loquitur enim de iis, qui sunt in Ecclesia, omnia autem Ecclesia membra historicam ut habeant fidem necesse est, quamvis non salvificam. Nam qui ne quidem historicum prebet verbo Dei assensum, is plane $\alpha\delta\iota\theta\sigma$, nec pro membro Ecclesia visibilis habendus est.

§. VIII. His nondum acquiescit Daniel Chamierus suis tota Davidicorum procerum cohors, totum Davidica turris armamentarium, totus exercitus Israelis ex Josephi Hali Oxoniensium Episcopi ap. Andr. Rives. in epist. Apologet. ad Guilielm. Fratrem ad criminat. Mosis Amyraldi p. 109, sed credere $\eta\theta\omicron\omicron\mu\alpha\lambda\epsilon\gamma\sigma$ dici asserit, non quod revera credant, sed ita videantur; omnes, inquit, dicuntur recipere, qui externe profitentur. At non omnes qui profitentur, etiam vere credunt, sed videntur aliis, interdum etiam sibi; sed Deo non videntur &c. in Panstrat, Cathol. L. XIII, c. XXI. n. VIII. Cui autem textus refragatur & referenda quoque verba, huc sunt, quæ ex Meisnero jam citavimus, non conservari comparationis leges, si interpretationem vel detorsionem Chamieri sequaris. V. 12. Diabolus verbum rapere dicitur illis, qui ad viam seminati, ne credentes salventur; quod non de fide historica intelligendum, cum & ipsi Demones eadem semper sint instructi, nec salventur. Quid quod fructus edidisse recenseantur. Accipe in hanc sententiam

Feur.

Feurborn. dissertat. de peccato in Spiritum Sanctum, quæ reliquis juncta dissertationem fasciculis, verba p. 1380. *Hi auditores (ἀκούοντες) salvificam habuerunt fidem; quia cum gaudio susceperunt sermonem Dei v. 13. quæ pbrasis, in ES cum tota sua plenitudine ES coherencia sumpta, est descriptio fidei justificantis ES salvantis, ut constat ex inductione Locorum S. Scripturae, sicut antebac probavi adversus D. Eglinum in Necessaria responsione ad ipsius assertionem de peccato in Spir. S. Dissat. 1. §. 33. ubi vide. Quid? in his auditoribus semen verbi divini fuit exortum ES emanatum Matth. 13. vers. 5. Marc. 4. v. 5. ES Luc. 8. 6. Ergo in illis fructum produxerat. Quem? fidem. Justificantemne an aliam? certe justificantem, quæ includit ἐπίγνωσιν illam peculiarem, nempe certam verbi divini in corda susceptionem. sicut enim non recipere verbum Dei est actus ἀπιστίας, damnantis; ita recipere cum læticia est actus fidei salvantis.*

§. IX. Quis ergo neget τὰς ἀκούοντες πιστεύουσας non veram habere fidem, quam ipse sacer codex ipsis tribuit. Neque verò aliquid detrahitur isti, si essentiam spectes, quod non adeo constans sibi & perpetua quasi sit; cum & puer modo genitus dicendus sit homo, si vel maxime illico post partum exspirare ipsi contingat. *Ad vera segetis essentiam non requiritur duratio: tam vera seges est, quæ jam viret ES postea vel nive suffocatur, vel per æsum solis exarescit l. a serâ depascitur, quam illa quæ ad messem usque durat: neque sanè agricola ullum discrimen agnoscunt. Sed talis est fides temporaria secundum descriptionem hujus parabolæ. E. in sese vera est, etiamsi tandem deficiat. ceu optime colligit Jabannes Mehlführerus monasterii Heilsbronnensis Abbas Vindic. Evangel. Dec. II. Disp. VI. p. 143.*

§. X. Atque hujus probati fati dogmatis existit tanta veritas, ut testimonium ab adversario ejusdem sectæ Petro Bertio extorſeſcit, qui in Hymenæo desertore p. 59. scribere hæc non erubuerit. *Hi mihi videntur dicere, Butephalum non fuisse verum equum, quia mortuus est. Ad essentiam rei non facit duratio. visus tam est is, qui unum dumtaxat annum durat, quam qui viginti. Et siue amittatur visus post annos viginti, siue post unum annum; amisso visus vocabitur cæcitas, verus enim visus amittitur. Eadem quoque fidei ratio est, que deserti non posset, nisi haberetur, & p. 61. Temporalis non debet opponi verum, sed permanens, & vero non debet opponi temporale, sed falsum. Recta igitur erunt omnia si dixeris, fides est vel vera, vel falsa, vel ficta. Et vera est vel temporalis, vel permanens: permanens est ex gratia, temporalis ex vitio hominum, ob neglectum scilicet & socordiam, aut curas mundi, aut alias ob causas &c.*

§. XI. Quod si ejus testimonium suspectum credas, luculentius suppeditabo, quod a publicis eorum Doctoribus per litteras accepimus. Fatentur Groning. Omlandi p. 432. *negotiatque verum credere Evangelium Christi, illud accipere, & cum quadam suavitate ac gaudio etiam degustare, esseque in illa quadam mentis cognitionem, & voluntatis siue cordis apprehensionem apud Job. Meisner. in Exam. Catechismi Palatini pag. 808. Et si Calvino credimus, pergit modo laudatus Meisner l. c. omnes veræ fidei proprias operationes atque fructus edunt, juxta Tilenum autem motus fidei vehementiores, quam in Electis deprehenduntur, sentiunt,*

§. XII. Affirmatis itaque & positis in actu fidei effectibus, necessum quoque erit ipsam causam, fidem affirmari

¶ 11. 67
mari atque poni, quippe quæ indissolubili nexu & mutuo quasi vinculo conjuncta atque copulata sunt. Et nescio quæ ipsorum animum ceperit imprudentia, ut cum ipsis omnia, quæ fidei veræ sunt, tribuant, essentiam, veritatem atque definitionem ejusdem propter solum externum & eventuale accidens, perseverantiam, negent; quemadmodum ex *Bertio* citatus supra *Mebisführerus* noster 144. refert.

§. XIII. Quisnam ergo fidem veram germanamque, qua beneficia Christi merito suo, vitæ pariter ac mortis, sive ut Theologi loqui amant, obedientia activa & passiva nobis parta amplecti licet, *περὸν κατὰ* jure denegaverit? nisi qui præjudicio occupatus & partium abreptus studio veritatis facem oppido lucidam non admiserit. Huic namque convenit cum electorum fide de *objecto*; in Deum vim illam coelestemque mentem credit atque eo spectat, eundem Christum cum omni suo merito gratiaque, animis hominum peccati mœrore atque venia confusus ac contrafractis gratiosiori atque exoptatori, quam agris sitientibus ros maturinus accidat, complectitur, perinde ac seminator, dum semen sive cum petrosa sive cum fecunda terra communicat, omnem seminis vim impertit; ita cum divini verbi semen istis temporariis dispergitur & recipitur, eadem quoque verbi vis recipitur, quam reliquis impertiebatur divina bonitas, fidelibus, de *subjecto*. uterque homo, & *περὸν κατὰ* & verbum sparsum ad ultima usque retinens pectore fideli memorique est homo perfecte regeneratus. Quam inepte enim dixeris hominem ex parte tantum generari atque edi ex utero materno, in eandem incurris reprehensionem, si ex parte hominem regenerari

asserueris. Quicquid ex Spiritu natum est, spiritus est, Joh. III. 6. De principio: est idem seminator, qui idem semen utrinque spargit, utrinque spem latae messis capiendae ferens, ut ut rem cecidisse aliter eventus doceat, non sua, quidem, sed agri i. e. hominum culpa. Docet id Tarsensis Doctor *Paulus* Eph. IV. 4. ubi Ephesios in una spe vocationis dicit vocatos. ἐν σώμα, καὶ ἐν πνεύμα: καὶ ὁσ, καὶ ἐκλήθητε ἐν αἰετῇ ἐλπίδι τῆς κλησεως ὑμῶν. Hæc paucis exprimit B. Meelführerus loco jam cit. pag. 143. quem iterum audire lubet: *habuit sui ortus easdem causas cum vera fide nempe eundem seminatorem, idem semen, eandem humectantis & foventis spiritus gratiam: & non nisi ex desertione harum causarum eandem deficit.*

§. XIV. Sic satis patet, omnino fidem tenuisse veram, quos hæcenus descripsimus; quomodo alias e nobis dicerentur exuisse apostata, si nostri non fuissent? privatio certe supponit habitum. Sicut contra flagitiosi, electi licet, eo tempore, quo flagitiis operantur non sunt membra Ecclesie, carent communione sanctorum 1. Job. 1. 6. 7. Sunt verba B. Danhavveri cit. loco p. 625. Ceterum hæc ipsa verba ex 1. Joh. II. 19, citata, quæ pro se facere putant Calviniseque, imprimis vero *Massonius*, hinc stehets/ inquit, beydes mit klaren Worten. Daß alle Gläubige beständiglich wahre Glieder der Kirchen und derothalben auch im Glauben bleiben: und hingegen/daß die Abtrünnigen niemahls wahre Glieder der Kirchen/ sondern Heuchler gewesen/sie haben für einen glatten Schein gehabt/wie sie immer wollen/apud Danhavv, l. c. p. 20 79. idem p. 3000, vindicat.

§. XV.

§. XV. Quae oppido evidenter probant, minus recte illos *περσωναίους* dici, qui leviori cum malo conflictari & quacunq; impulsi ægritudine fluctuant insignem se sumpturos vindictam existimantes, si religionem mutant & ab altera impura ad alteram minus integram abeant. Supra satis demonstratum credo, quod & *περσωναίους* fide vera & salvifica instructi sint; quam cum illi non habeant dogmatibus impurioribus vacantes, neque illa excidentes eorum nomen promerentur. Quapropter facile colligimus, non illo venire nomine *Marcum Antonium de Dominis*, socium olim eorum, qui a Jesu nomen præ se ferunt, Rhetorices & disciplinarum Mathematicarum diversis in locis Doctorem, tandem Episcopum Segniensem & Archiepiscopum Spalatensem, Dalmatiæ primatem, ipsis frustra indignantibus, quod sibi amplius non esset profuturus, ut hac de causa eundem suorum numero exemerint. ceu ex Bibliotheca *Philippi Alegambe* patet, in quo hunc nota offenderis. In isto constitutus dignitatis culmine nocturna diurnaque manu Patres Vetusiores Ecclesiæ Doctores versabat & præsentis cum prisca illa nullam deprehendebat conjunctionem neque morum neque dogmatum: qua stimulus expertus conscientia ad Calvinum Synagogam abiit, in Angliam profectus. Facta ipsi interea impunitatis spe a Pontifice Maximo Romam remigravit ann. 1622. ad suos Papistas relapsus, post palinodiam tamen & hæresin illam in carcere arcis Angelicæ ejuratam, obitamque in illo mortem Romæ in campo Flœ exussus fuit. Uti ultinæ ejusdem *Augustus Varenius* in Breviario Theologico p. 787. describit. *Grammondus* Præses Tholosanus eadem fere l. 3. Histor. Gallican. p. 196. habet; quibus addas *Gisbert. Viet.*

P. III. Disputat. select. p. 781. Ut autem abicum honestiorem parare videretur, expectatum sibi & desideratum, præsidium minime inventum prætendebat, nullam quoque justitiæ & lenitatis fratribus in Christo ac amicis dignæ in Dordracena Synodo contra eos, qui Jacobi Arminii partem tuebantur Arminianique hinc & Remonstrantes pariter audiebant, habitam in epistola ad *Josephum Hallum*, Episcopum Oxoniensem missa querebatur. quam in compendium missam habes T. III. Ephemerid. p. 84. Etenim quod in istam coacti patres partium studiosi fuerint *Ludovicus Molinæus*, *Laurentius Womachius*, hic in Academia Cantabrigensi, iste vero in Oxoniensi Professor scriptis peculiaribus, ut ipsi de Calvinigregæ, probarunt. Ostenderunt idem, qui eidem interfuerunt, *Hales* nominatim & *Waleb. Balcanqual* in variis litteris ad suos remissis; quas Remonstrantium litteris adjunctas & simul editas habes: seorsim vero Germanice easdem vulgavit *Hartenaccius*. Quis ergo credat *Jacobo Capello* P. I. disputat. Sedanens. p. 986, gloriante, nullam Synodum post Apostolorum tempora meliorem extitisse. Hæc inique acta nondum satis firmatum in eisdem sacris animum facile absteruerunt, ut reditum ad suos meditaretur. Sed quacunq; impulsus causa & quilibuscunq; promissis invitatus *Marcus* noster, ut ad Calviniana castra transierit, vel ad suos redierit, non in negotio censum venit, cum utraq; Ecclesiâ, unde & ad quam lapsus fuerit, minime cum orthodoxis nobis consentiat, sed oppido discordet non in quibusdam rerum circumstantiis & sacris magnopere adeo non suspiciendis, sed & fundamentis, quibus sublati aut eversi, tota ædificii moles rueret: quod adversus intempestivos pacis ineundæ præ-

præcones, nostri satis accurate ostenderunt. Proinde illi demum nominantur *πρὸς καινῶν*, qui a religione Lutheranâ, id est, orthodoxâ (nam orthodoxum ac Lutheranum ut Synonyma recurrere satis clarum est, scriptura fidei ac credendorum norma accuratissima præeunte) vel ad Papæos vel Calvinî coetus vel Socinî gregem & alia hæreticorum agmina delapsi sunt degeneres, ac fontes vivos perennesque deserendo foderunt sibi *בארות בארות נשברו אשר לא יוכלו השים* puteos rimarum plenos, aquarum non capaces; quorum cum multi libri pleni ferme sint, & multa adsit exemplorum copia, pauca quædam prælibabimus, quæ servandi autem ordinis gratia ad caput reservabimus tertium.

CAP. II.

§. I.

DEscriptis hæctenus, quantum quidem licuit, *πρὸς καινῶν* quinam isto veniant nomine; dispiciendum nunc nobis erit, unde hæc non firma sit felicitas; & quænam homines causâ ad *πρὸς καινῶν* moveant. Inspicienti Sacros fontes occurrit vox *πειρασμῶν*, quæ tentationem infert, quæ pressi homines recedere dicuntur.

§. II. Est autem *πειρασμῶν* *tentatio*, in genere, quæ quis explorat vires suas, apertus sit ad obeundum illud munus & qualis sit in eo futurus, experitur. Estque ejus significatio indifferens, ut sicut ejus radix *tentare* vel in bonam vel in malam accipiat partem ratione & respectu illorum, qui tentationis duces authoresque existunt. Tentat DEUS optimus Maximus fideles suos premendo variis calamitatum generibus, illosque patris instar castigando,

C

gando, ut fidem illorum sibi quidem cognitam, aliis autem
 iidem intelligendam atque imitandam probet atque ad-
 versarium in ruborem det.

§. III. Oppido in rem facit, quæ *Clemens Alexan-
 drinus*, magnum illud Ecclesiæ lumen Alexandrinæ atque
 columnen commentatur *Stromat IV, p. 513, ad Hebr. XI. 37.*
 quæ varias istas exprimit afflictiones, quibus martyres ve-
 xati sunt. ὁ θεὸς ἐπέερασεν αὐτοὺς, τρυπέσιν, εἰς δοκιμίαν καὶ δυσωδίαν
 τὰ περὶ ἑλπίου, ἕασεν αὐτοὺς περιπαθεῖν, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους
 ἑαυτοῦ, οὓς κληθῆναι δηλονότι. ὡς χρυσὸν ἐν χλαυτῆρῳ ἐδοκίμασεν
 ὁ θεός, *Deus tentavit eos, hoc est, ad eorum probationem, ut
 pudore afficiatur tentator, sicut eos tentari. Et invenit eos
 se dignos, ut scilicet vocentur filii tanquam aurum in fornace
 probavit eos.*

§. IV. Atque hæc tentatio est probans fidem, qua
 & Deus dignatur tentare; tentatione autem peccatum
 adducente DEUS neminem tentat. Sunt verba Magni
 Hipponensium Præfulis & Augustissimi Ecclesiæ Doctoris
Augustini sermon. XI. de Verbis Domini; quæ potissimum
 tentatio premebat Abrahamum; *tentavit Deus Abraham
 & immolare iussit filium Gen. 22, 1.* Facilem & promptum
 autem ad hoc mandatam exequendum cum deprehen-
 disset DEUS, filium conservatum integrum dimisit; &
 sacrificium esse voluit loco filii arietem. In quibus fidei
 explorationibus Calvinus grex se deprehendisse existimat,
 quod non, ceu dicunt, pueri in faba; sed firmum certe
 & stabile præsidium ad suffulciendum de varia Dei volun-
 tate, quasi aliud animo velit, aliud ore destinet, dogma.
 Ceterum inanis gloriæ ducuntur gaudio & omni exci-
 dunt spe. Non aliud ergo iussit *voluntate signi*, quam vo-
 vo-

Iuerat *voluntate beneplaciti*; iussit ut immolaret filium. id de mactatione inchoata (nam & hæc Spiritui Sancto mactationis nomine venit) an consummata intelligendum esset, non addidit Deus, quod tentaret Abrahamum; sine *Anglos* itaque Abrahamo mandatis Dei obedire conueniebat, ut iplo facto addisceret, num de consummata an inchoata mactatione intellectum Deus veller mandatum suum, conf. Magni *Schmidii* comment. in epistol. ad Hebr. pag. 129.

§. V. Tentabat itaque diuinum Numen Abrahamum probanda fidei causa; ob eandem rationem etiam num Deus fideles tentat: quod multis oppido difficile videtur, cum ingenio humano imprimis aptum iustumque censetur, eos omni rerum ac felicitatis copia affluere debere, quibus DEO adhærescere curæ cordique sit; premi autem, imo opprimi fortunæ aduersitatibus, qui eidem aduersati vitam omnibus coinquinent vitiorum sordibus. Verum enimvero aliam hic esse Numinis, quam hominum mentem memineris; quam cum eleganter satis exprimit *Chrysostom.* homil. 13. in Matth. non possum ejusdem commentationem prætermittere. *Ὅτι τὸ πρῶτον ἔδει τὸν θεὸν καλεῖν τοὺς πειρασμοὺς ὁ θεὸς; πρῶτον μὲν, ἵνα μάθῃς, ὅτι πόλλοι γέγονας ἰσχυροί.* Propterea Deus ingruentes non cohibet tentationes, primum quidem, ut discas, te longe fortiozem factum esse. Secunda ἵνα μὲνης μετριάζων, καὶ μὴ πρὸ μεγέθει τῶν δωρεῶν ἵπαρῆς, τῶν πειρασμῶν συλλάβῃσι δυναμέναν. ut in *modestia cancellos te contineas, neque donorum magnitudine efferaris, quia tentationes et deprimere possunt.* Tertia, ἵνα ὁ πονηρὸς δαίμων ἠκούσῃ. ὁ τῶς ἀμβιβάζων ὡς τῆς σῆς ἀποσύσεως, ἀπὸ τῆς βασιλείας τῶν πειρασμῶν

μῶν πλεονεξορηθῆ, ἐν πλεον αὐτὸν καταλιπὼν ἀπίστῃ. *ut
malus ille Damon, qui de tua adhuc a se discessione du-
bitat, ex ipsa tentationum tolerantia discat, quod ab illo
profusus discesseris.* Qu. ἵνα ἰσχυρτέρῳ καὶ σιδηρῷ παντὸς εὐπο-
νώτερον πάτη κατασκευασθῆς, *ut fortior Omnino ferro valen-
tior hac ratione reddaris.* Quinta ἵνα ἀπόδειξῃ λαθῆς σαφῆ
τῶν πειρηθέντων σοι Θεσπειρῶν. ἕδὲ γὰρ ἂν ἐπιπλῆθῃ ὁ Διέβολος,
εἰ μὴ σε ἐν μείζονι γινόμενον εἶδῃ πῦρ. *ut manifestum capias
documentum thesaurorum tibi creditorum: neque enim
diabolus te aggrediretur, nisi in majoritate constitutum con-
spiceret honore, apud Clarissim. Rittersbus. Lect. Sacrar.
Lib. VI. cap. XV.*

§. V. Sic ergo Deus fidelium vires tentat, ut ad bo-
num ista exploratio vergat; nequaquam vero eo pertinet,
ut ad malum ista impellantur homines. Non ullis poterit
argumentis a blasphemiarum reatu vindicari illud dogma, quo
Deus ad malum homines tentare asseratur; non etenim
delectatur iniquitatibus hominum *וְהוּא יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׂרָאֵל*
Pl. V. 5. ἀπειροσφους κακῶν Jac. I. 13. quod ex ratione utut mul-
tium depravata quidem satis innotescit. In hanc ergo sen-
tentiam Platoni hæc fluxerunt L. 2. Politicor. circa finem:
κακῶν δὲ αἰτιὸν φάνειν θεῶν οὐκ ἔνεσθαι: ἀγαθὸν οὐτε διαμυχι-
στῶν παντὶ τρέσσει, μήτε τίνα ταῦτά λέγειν, ἐν τῇ αὐτῆ πόλει, εἰ μὲλ-
λει εὐνορησασθαι μήτε τίνα ἀκρίβειν, μήτε περισσότερον μήτε ἐν
μέτρῳ, μήτε ἄλλο μέτρον μεθολογῆσαι ὡς εἶθ' οὐσία ἐν λεγόμενα
εἰ λέγοις, εἶθ' ἕξιμορα ἡμῶν, ἕξιμορα αὐτὰ αὐτοῖς h. e.
pugnandum omni modo, ne quis dicat in sua civitate, quæ
secundum leges administranda est DEUM alicui causam
fieri malorum, imo ne quis audiat talia vel juvenem vel
senem, vel cum metro vel sine metro fabulantem tan-
quam

quam ea neque sint sancta, si dicantur, neque utilia nobis
neque consona sibi met ipsis. Nihilominus hoc dogma est
Reformatis; qui utut hodie id obstinate negent & cautius
mereri videantur nostrates ad iudicium Dei iustissimum
vocantes, quibus hanc sibi injuriam fieri clamitant; quod
pluribus agit *Gisbertus Voetius* T. 1. Disputat. Select. in
Dissertat. De metodo respondendi ad calumnias, an DEUS
sit Author peccati, nihil tamen proficiunt, latentem sub
pectore vulpem gerentes, mentemque *Calvini* retinent, &
Linguam *Lutheri* præ se ferunt; ceu peculiari commenta-
rio illorum fraudes *B. Menzerus* exposuit, cui tit. *Lingua
Lutheri, mens Calvinii.*

§. VI. Nobis ergo cum Deus dicitur *πρωτοβουλος*, præ-
eunte Scriptura explorat fidem, quam aliis prober ac ad-
versarium confundat, qui pios Deo deditos vivere non ex
amore, sed beneficiorum potiundorum expectatione pro-
fiteretur *Job*. I. v. 9. seqq. aliter diabolus, qui iridem homines
explorat, sed ad malum; cuius ipse primus fons & author;
hinc *πρωτοβουλος* dicitur *Matth.* IV. 5. hinc optimus quoque
ingeniorum atque animorum explorator & spectator;
quorum quo ferantur inclinati appetitus, illis adjuvandis
nunquam non adest, hominesque variis tentando illecebris
decipit atque implicat. Vias autem variat; quibus huncce
vel illum prosternat atque implicet. Ipse cum sit scelerum
mille artifex, optime intelligit, non una semper ratio-
ne procedendum esse, ne artes jam cognitatas facile decli-
nent.

§. VII. Quapropter pio sæpe ac religioso habitu
ornatus, specie in oculos oppido incurrente, incescit &
Christum mentitus Servatorem monachis aliquoties se
obtu-

obtulit, ceu *Vite Patrum* id testantur, adorandum; quod sane pia exhoret mens; nihilominus eidem secleri defensionem parant Papæorum plurimi. *Gabriel Vasquetius* magnum illud ætatis suæ inter suos prodigium & Scholasticorum facile princeps Lib. III. de adorat. Disp. I. c. V. adeo insanit, ut defendere conetur: *peccatum non esse, si quis imaginem, sub qua diabolus delicescit, laurice adoret.* fol. 49. seqq. Et vix verò dubitandum erit ejusmodi aut simili instructum persona visam aliis, cum se transformare calleat in angelum lucis 1. Cor. II. 14.

§. VIII. Quod si hac non amplius succederet, alia aggrediendum via rarus objecta movit sensibus externis; quæ appetendo a persequendo bono, quod labore assequi conabantur industrio, homines dimoverentur. Illapsus autem sensibus internis non quidem quoad substantiam, sed suggestiones easque etiam immediatas varia injecit. *Non diabolus*, inquit *Johannes Adamus Osiander* Tubingensium utriusque cathedræ Doctor Incomparabilis Theol. Casualis p. 1549. *ut observat quoque Thomas Godwyn, directe agere in animum hominis potest, vel huic proprie subintrare, sed cognoscens singulares animorum inclinationes & affectiones, ex effectis & continuis actionibus, illis ubique fomitem & materiam subministrare, & speciebus variis turbare Phantasiam & talibus suppeditatis objectis detinere mentem atque ablandiri potest, fores animi non effringendo, sed deprehendendo apertas & securam domum Matth. 12. 43. Quæ tamen non eo sunt torquenda, quasi injectionem immediatam cogitationum in mentem negaremus, statueremus tantum mediate per injectionem, concitationem, perturbationem phantasmatum,*

rum, & consequenter phantasia delusionem, fieri tentationes; quod posterius statueri videntur plerique Scholastici. Contra quos, nominatim Martinum Bresserum & Calvinianos quosdam Perkinsum aliosque eitar. modo autor pugnat ac firmis admodum rationibus suggestionem diaboli in corda hominum immediatam defendit I. quod plerumque sint de rebus spiritualibus, quæ in intellectum non cadant, II. quod cum dormientibus, vigilantibus & in ecstasi diabolicam rapris communicet l. alibi gesta, l. ignota e.g. linguas, artes, quæ mente humana, non phantasia percipiuntur. III. Intellectui nimium subtiles discursus injiciat aut proponat, qui non sint objectum phantasia. IV. Scriptura quoque locutionibus tribuatur diabolo immissio in cor, excocatio mentis, cribratio fidei in corde &c. Joh. 13. 2. Cor. 4. 4. Luc. 22. 3. Durum ergo nimis videri omnes illas de phantasia brutis cum homine communi exponere.

§. VIII. Neque vero ullam occasionem pratermittit, quam videndo fini apertissimam omnino censet; quapropter vices & rerum tempora pendit; potissimum 1. quando afflictio diu durat & liberatio differtur 2. quando videtur nimium singularis & insolita calamitas 3. quando sub pretextu magni boni suggerit aliquod suscipiendum, quod vel cum periculo conjunctum, vel supra vires & vocationem nostram est. 4. quando sub pretextu virtutum vitia palliat; ut sub pretextu providentiæ avaritiam, sub pretextu justitiæ crudelitatem; superbia pingitur sub nomine celsitudinis animi, ignorantia simplicitatis nomine venditur; profusio liberalitatis speciem assumit. 5. pace, quiete, tranquillitate abutitur ad securitatem instillandam. quemadmodum elegan-

ganter graphiceque pariter fraudes ac astutias diaboli recenset & describit B, noster *Cbernitius* P. I. Harmon. Evangel. p. 486.

§. IX. Cum itaque premuntur homines calamitatibus; & ingruunt vexationes christiani nominis crudelissimæ, innumerabilem hominum multitudinem tentavit ac decepit eos terrendo suppliciorum immunitate; quam cum homo sibi relictus intueretur, dubitare primum de divina veritate, aut nimio istorum metu fidem plene extinguere. Videbant namque quod Christiani fidei Christodæ oppido tenaces ad mortem raperentur, tradendi quæstissimis cruciatibus; quippe eorum aliqui submergebantur, manibus pedibusque constrictis & vinctis, lapidibusque nunc supra nunc infra alligatis in mare aut flumen præcipitabantur; quod *ἡ πονηρὸν* cognominabant. Quibus cum benignius videbatur actum; gravioribus longe vero tormentis subiciebantur, qui imperio iussuque magistratum in foveas igne ardentibus desilire spiritumque ibid. reddere cogebantur. Hinc Poeta satis elegans & Christianus eleganter miseram hanc Christianorum sortem expressit:

*Appositam memorant aram fovea stetisse summa
Lege sub hoc, salis aut micam, jecur & suis litarent
Christicola, aut medie sponte irruerent in ima fossa.
Prosiliere alacres cursu rapido simul trecenti
Gurgite pulvereo mersos liquor aridus voravit.*

Vid. *Prudent.* *Ἔς Φαῶν* hymn. XIII. in passione Cypriani Martyris.

§. X. Alios in vivam calcem injectos sensimque consumptos & resolutos, intactos inviolatosque animos Deo reddi-

reddidisse constat. Multis bestiis feris tum tauris quoque & vaccis ferocientibus objecerunt; qua ratione autem eadem concitata ac emissa in Christianos ruerint, agit optime *Iustus Lipsius* in erudito de Amphiteatro libro. Multos ad stipitem dimidii asseris revinxerunt, ut sarmen- torum ambitu exuterentur, vel in equuleo eos suspendi jubentes & cum ferreis pectinibus carnes eorundem car- minari, tantam fidelium stragem ediderunt, ut rivi pin- guedinis humanae per arenam amphiteatri sulcum fece- rint; referente *Tacito*. Vid. Author Vitae Blasii Martyris apud *Juretum* in Nott. ad Paulini L.V. Ad istorum autem supplicia atque horreos cruciatus gravissimus Ecclesiae Doctor *Tertullianus*. (quem non nisi MAGISTRI nomine ornabat *Cyprianus*; DA MAGISTRUM; Paulo Concor- diensi Notario suo Tertullianum promere jubens, obser- vante *Sixto Senensi* in Biblioth. Sanct. L. 4. p. 381.) digitum intendit Apologet. c. L. *Sarmenitios*, inquit, & *Semaos appellatis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmen- torum ambitu exurimur.*

§. XI. His & innumeris aliis cruciatibus perfe- rendis multi eorum non suffecisse deprehensi sunt; sed ad aram a gentilibus abstracti thura diis eorundem obtu- lerunt; quod & Episcopos quosdam fecisse *Operatus* queri- tur *Milevitanus* I. 2. quos *tburificatos* vel *sacrificatos* voca- bant. Alii pariter tormentorum metuentes amplitu- dinem *πεδωκτες*, maluerunt esse, quam fidem ad ultima usque fartam tectamque conservare: qui accedentes Ma- gistratum Gentilium magna vi pecuniae soluta libellos sibi acquisiverunt, quibus copiam non sacrificandi idolis istis consequebantur. Atque istos nominabant *Libellaticos*, qui daum quidem generum, alii qui *Christum negarent ac*

D li.

libello dato se non esse Christianos affirmarent, ut hac ratione pœnas, quæ de Christianis sumebantur, quoquo modo effugerent. Secundi generis qui Christum faterentur, pecunia vero redimerent, ne diis sacrificare cogerentur quales libello a præsidibus accepto periculum effugiebant. conf. Suicer. Theaur. Eceles. P. II. voc. λιβερῶν p. 240. Istit tandem accedebant traditores, qui quod Scripturæ S. codices gentilibus igne exurendos tradidissent, ita dicebantur. Decretum de exurendis libris sacris promulgatum mense Martio, anno XIX. Imperii Diocletiani, de quo Euseb. L. VIII. Hist. Ecclesiast. C. II. ubique inquit, mandata imperatoria affigebantur, scripturas igni absumendas præcipientia. Atque istos tentator objectis cruciatuum minis prosternebat; alios autem artibus malis aggrediebatur eosque honoris vel præmii vel alius rei sibi desideratæ cupidos, quorumcunque ferebantur studio, adortus fuit.

§. XII. Atque horum quidem exemplorum pleni sunt omnes sapientum libri, pleni eorum voces, plena denique eruditorum monumenta; ut illorum copiam prohi dolor paucis assequi liceat, quin imo nemini mortalium. Innumeros in Veteri Ecclesia prostravit ambitione, Arium Nestorium, Eutychium; alios pecuniæ amore, alios aliis telis, ut oppido insignis sit πρὸς αἰῶνα numerus. Idem hodiernum agit per Romanæ curiæ mancipia & alios hæreticos, qui manu una lapidem, id est, jacturam salutis æternæ tegunt, altera panem; divitias, honorem gloriamque mundi ostentant; & variis omnino telis ad tuendas partes suas pertrahunt. Nimum quantum jactat ista opum magnitudine, ut non sine causa Thomas Stapletonus admiranda Ecclesiæ Romanæ scripserit, nostræ autem, ut solet

soler fidelibus piisque in orbe hoc misera quævis fors evenire, Ecclesiæ egestatem ac inopiam objiciat; quo fieri tandem asserit *Augustinus Gibbon de Burgo* in *Luthero-Calvinismo*, Schismatico quidem, sed facile reconciliabili *Disp. ult. quæst. ultim. §. XV.* ut multiplicata principum sobole non possint non ad Ecclesiam Romanam redire, quod minime amplius sufficiant sustentandis liberis; destituti autem omnibus mediis præsidium inveniant in Ecclesia Catholica. Est sane, inquit, inter alia valde timendum, ne illustrissimæ Principum Protestantium Germaniæ domus penitus sint peritura, si reditum ad Ecclesiam Catholicam diu procrastinent. Quia Deus speciali sua providentia singulis tot Proles concedere dignatur, ut si inter illos (prout leges Germaniæ præscribunt) eorum Principatus (uti jam partim divisi sunt) continuo dividantur, necesse est paulatim eorum stemmata à debito & antiquo splendore degenerent. Cui malo non video, quo meliori modo occurrere possint, quam dimisso *Luthero-Calvinismo* ad Ecclesiam Romano Catholicam redeundo, in qua ipsorum filii ac nepotibus sufficienter erit provisum. Alii enim possunt esse Cardinales, *Archi-Episcopi & Episcopi.* Alii *Præpositi, Decani, Scholastici & Canonici* summarum ædium, seu Ecclesiarum Cathedralium. Alii denique in sacris ordinibus divino cultui mancipati, relictis omnibus Deo voluntarie se offerre poterunt: & sic domus æ stemmata in natu majoribus cum debito splendore conservabuntur hæctenus *de Burgo* Pugnans alii telis aliis, quæ carnalis suggerit prudentia; mysteria fidei non ex fide, sed rationis nostræ captu dimetienda esse statuentes; ut ut *Paulus* eam subigendam ac fidei subjiciendam doceat; quibus telis non ipsi occurrentes tandem cedunt atque

D:

victas

482 26. 90
victas porrigunt manus. Pratermissis historiæ veterum
libris recentiora monumenta delibabimus atque ex iis-
dem illustriora quædam afferemus exempla, quibus de-
stinamus

CAP. III.

§. I.

Quod ab historia *Francisci Spiera* auspicamur; qui ut
inter primos veritatis Evangelicæ immortalis divinæ
clementiæ beneficio Lutheri nostri Theandri opera nobis
caliginibus tenebricosissimis sepultis reddita confessores
non ultimus extitit; sic quoque eandem primus fere o-
mnium abnegavit. Delatus namque ad Archiepiscopum
Beneventanum, *Jobannem Casum*, Pontificium legatum,
tum temporis degentem Venetiis, ab eodem minis atque
increpationibus exceptus fuit mortisque metu & bonorum
amplissimorum jactura territus fidem quam receperat ex-
cussit, publica se declaratione omnibus testatum esse præ-
stiturum pollicitus, quod fidei Catholico-Romanæ sit te-
nacissimus atque constantissimus assertor. Interea autem
plus vice simplici conscientia stimulos sensit serio monen-
tis, ut potius periculum capitis adiret, & fortunæ bona
postponenda duceret animæ tranquillitati ac felicitati æ-
ternam duraturæ; vocem quoque coelitus lapsam in iti-
nere audiit a proposito dehortantem, sed dictum factum,
abreptus suis affectibus Christum respuit atque abnega-
vit; quem divina statim insecuta est vindicta; & ipse
Spiera animam desperabundus ac indignabundus exspira-
vit. Ad hanc deturbavit ipsum infelicitatem honoris bono-
rumque amor; qui sparsum semen lucemque Evangelii,
quæ per universam Germaniam penetrabat, Alpes ipsas
sidera ferientes superabat, & totam plane Europam ulterio-
resque

resque plagas collustrabat, lubens admiserat; sed sua culpa
negotiorum effectus æternas poenas luet. Vid. *Lud. Rabi*
Part. III. de Martyribus.

§. II. Non minores aut forsan graviores adhuc solvere
necessum habebit *Fridericus Scaphylus* Westphalia oriun-
dus, qui nullis minis sollicitatus ad Papæos abiit A. 1554. &
Ingolstadii professus summa animi perturbatione defun-
ctus A. 1564. utut ipsum Patrem *Lutherum* & *Pbilppum*
Melanchthonem docentes audisset, Romanam Synagogam
esse Anti-Christi; nihilominus rerum mundanarum cura
ipsi obtinuit. Quid de *Iusto Lipsio* dicam, famoso illo ver-
summo, qui religione non secus ac numero usus est, tandem
consilio in nos merum sanguinem spirante, uti *Theophili Spi-*
zeli Ecclesiasticæ Augustani verba habent in Scrutinio A-
theismi. Qui in Academia Jenensi aliquantulum Professo-
rem agens, paulo post quasi vertigine abreptus ad Refor-
matus & tandem ad Papæos transiit. Amor pecuniæ pariter
honorisque ipsum occupaverat; quapropter fidei ortho-
doxæ amor arctè adeo non eum tenebar, ut hoc non excusso
alterum sequendum duceret. Hanc ejus stoltitiam, qua
senio ferme confectus ficta ista *Mariæ Sichenensis* & *Aspris-*
collensis miracula consignavit & oraculorum divinorum
fidem voluit mereri, oppido delensit ac depeuxit. *Gregorius*
Tibonfontius in scripto contra *Lipsi Divam Asprisollensem* &
Martibias Bernegerus Dissert. de idolo Hallensi.

§. III. Atque isti associandum ducimus olim quoque
nostrum *Georgium Vicelium* Pastorem Ecclesiæ Niemeckæ
non procul a Witteberga remora, qui isto autem munere
abire est coactus, quod gravem de divinitate Christi erro-
rem errasset. Discessit itaque Moguntiaque Sacerdos fa-
ctus Ao. 1563; obiit. alias ab Imperatoribus Ferdinando I.

& Maximiliano II. de modo componendorum religionis
 dissidiorum consultus fuit sententiamque promere iussus,
 ceu *Georgius Calixtus* de conjugio Clericor. p. 440. obser-
 vavit. Neque vero ab istis longius absunt *Jodocus Coccius*
Bilefeldienfis, *Vitus Erbermannus*, *Iohannes Pistorius*, *Bar-*
tholdus Nibussus, *Iohannes Kiroberus* Tubinga- Wurten-
 bergicus, omnes orthodoxa religione atque fide vera in-
 structi, sed explorationibus & tentationibus non resistentes
νεοκαταγοι facti naufragium fidei fecerunt; illud quoque
 est vel maxime dolendum, *Helfricum Ulricum Hunnium*
 magni Parentis *Aegidii* filium & *Nicolai Hunnii* fratrem tan-
 tam horum gloriam commaculasse turpissima defectione
 & obtinendæ rei mundanæ causa favorem Dei neglexisse.
 Et quis omnia *νεοκαταγοι* exempla recenseret; duos tan-
 tum adhuc liceat adduxisse, qui ad Papæos transierunt.

§. IV. In his nomino *Lucam Holstenium* Hamburgi
 in notissima ac florentissima litteris pariter ac commerciis
 Urbe natum, qui magnam litterarum humaniorum soli-
 damque scientiam consecutus, ut Scholæ patriæ modera-
 men obtineret, à magistratu iussus est: quam quidem ali-
 quaantulum tenuit spartam; sed mox ea se superiorem ju-
 dicans illam reliquit variasq; regiones peragravit; tandem
 magnum istum herosa Grotium convenit, & adhuc dubius,
 Romanæ ne nomen daret Ecclesiæ, ab eodem fuit inductus,
 dicente, *nullam esse in Doctrina Ecclesiam puriorem, in cultu*
& moribus corruptiorem, quod ipse *Holstenius* Romæ cui-
 dam docto narravit; postea eidem exprobravit *Andr.*
Rivetus in *Melior. Grot.* p. 57. edit. in 8vo. Postea hic ipse
 Romam venit & fixa salutis, uti sibi persuadebat, ibidem sede
 in maximorum adscitus amicitiam & ad summum hono-
 rum culmen erectus obiit. Monumentum, quod ipse in
 hono-

et 29. 30
honorem & maximæ eruditionis memoriam erectum fuit
a Cardinale Francisco Barbarino, in gratiam B. Lectoris ex
Lambecii T. VII. de Augusta Vindobonensi Bibliotheca huc
apponimus.

D. O. M.

LVCÆ HOLSTENIO, SAXONI HAMBVRGENSI
QVI CLARVS IN GALLIIS ROMÆ CLARIOR
GENTIVM OMNIVM AETATVMq; HISTORIAS
ET ECCLESIAE RES MENTE COMPLEXVS DIVER-
SIS REGIONIBVS PERAGRATIS DIVERSOS EARVM
FINES ET NOMINA PROBE TENVIT VARIAS QVO-
QVE LINGVAS PRAETER GRAECAM LATINAMq;
QVARVM SCRIPTORIBVS PLVRIMVM LVCIS AT-
TVLIT, ANTIQVAM PHILOSOPHIAM CALLVIT.
AB VRBANO VIII. CANONICATV BASILICAE
VATICANAE AB INNOCENTIO X. PRAEFECTVRA
BIBLIOTHECAE ORNATVS, AB ALEXANDRO VII.
SAPIENTER VNVS ELECTVS, VT OCCVRRERET
SVECORVM GOTHORVMq; REGINAE INCOMPA-
RABILI QVÆ MIRAM IN TANTO VIRO SVMMI
INGENII SUMMÆq; MODESTIÆ CONJVNC-
TIONEM SVSPEXIT ET PRAEDICAVIT: VITÆ
DENIQVE LAVDATISSIMÆ ET ILLVSTRIVM RE-
RVM CVRSV. EXIMIVS PATRIÆ GERMANIÆ
AMATOR, PROPVGNATORq; RELIGIONIS CA-
THOLICÆ OBIT ANNO ÆTATIS SVÆ LXV. IV.
NON. FEBR. A. M. DC. LXI.

FRANCISCVS BARB. CARDINAL. S. R. E VI-
CECANCELL. HÆRES EX ASSE AMICO OPTIMO
P.

§.V.

§. V. Ceterum hic ipse, quem modo citavimus, *Petrus Lambecius*, qui eidem urbi ortum suum debuit Holstenium propinqua necessitudine contingens *περὶ σαλαίων* quoque exemplum sistit. Adhuc juvenis aut verius puer multoties per litteras Roma transmissas ab Holstenio ad culturam ingenii & litterarum humaniorum est invitatus; quarum jactis fundamentis in Batavorum suavitatis abire scholas, ne in Academiis Germanicis commestrationibus vacare disceret, eique indefessum adjunxit monitorem. *Baroldum Nibussum* quibus procurantibus securus est cognati sui exemplum & ejurata religione orthodoxa lautiores inter peregrinos condiciones expectando patriæ nuncium remisit.

§. VI. His ergo, qui ab orthodoxa defecerunt religione ad Papismum, paucos addimus, qui ad Socinismum sunt proslapfi *περὶ σαλαίων*. In quibus numeramus, *Christophorum Osfordum* Goslariensem Saxonem, *Johannem Völkellum* Grimmensem Misnicum, *Valentinum Schmalzium* Gothá-Thuringum, *Martinum Ruarum*, Krempa-Holsatum, *Johannem Crellium* Holmerzhemio-Francum, *Jochimum Stegmannum* Marchicum, *Valentinum Baumgarten* Memela-Borussum, a Magno nostro, ὁ οὖν ἐν ἀγίῳ Calovio ad viam reductum, sed ad vomitum instar canis redeuntem, aliosque qui tentationibus succubuerunt atque recesserunt. Alios omittimus, qui Reformatis & reliquis hæreticis se addixerunt, cum id temporis & chartæ pariter angustia prohibeat. Qui autem puritati nostræ fidei nihil detrahunt abitu facti; & idem nobis obvenire credimus, quod apostolis, qui paucissimi

Judam quoque amiserunt

περὶ σαλαίων.

753962

ULB Halle 3
001 854 02X

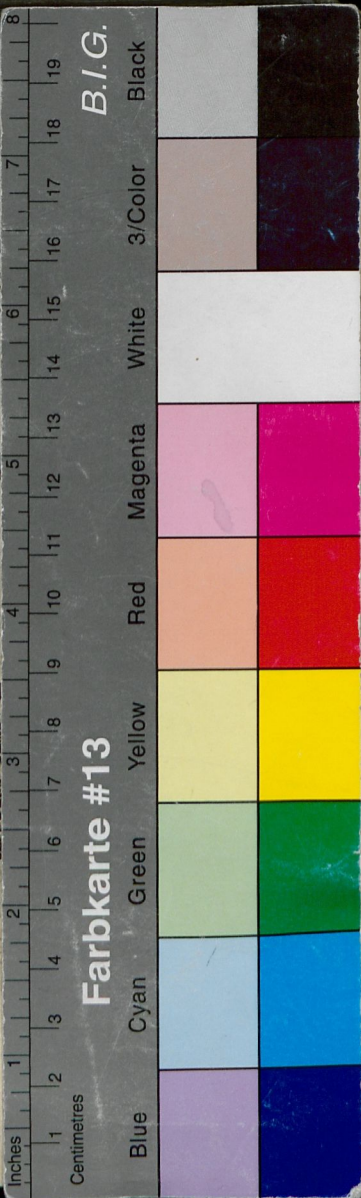

Sb.

2

10/12

26 27

2. B. V.

ΠΡΟΣΚΑΙΡΟΥΣ
Sive ad
Tempus credentes,

ex *Luc. VIII, 13.*

PRÆSIDE

VIRO

Magnifico, Amplissimo ac Summe-Reverendo

JO. FRIDERICO MAYERO,
S. Theol. D. & Prof. Ord. Facultatis
Theol. Pro-Decano, Alumnorum Electo-
ralium Ephoro & Templi OO. Sanctorum
Præpos Substituto,

Solenni Eruditorum Examini

D. XXII. April. A. O. R. MDC LXXXVI.

subjiciet

BALTHASAR SCHROEDER,

Anclam. Pomeranus.

In Auditorio Majori.

WITTEBERGÆ,

Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

1701.